

De Cloaca, zoals ze in 2000 in het Muhka in Antwerpen aan de wereld werd gepresenteerd. © photo news

Met de K van kaka en van kunst

Wim Delvoye vond inspiratie voor de kakmachine in het werk van wetenschappers, schrijft **JAN VAN HOVE**, maar dat neemt niet weg dat zijn Cloaca een origineel kunstwerk is.

JAN VAN HOVE

Wie? Redacteur cultuur van deze krant, voornamelijk voor beeldende kunst.

Wat? Ook zonder een bezoek aan een Gents laboratorium had Wim Delvoye zijn Cloaca gerealiseerd.

Waarom? Hij had al geruime tijd het plan om een kakmachine te maken en verzamelde daartoe informatie in handboeken, cursussen en op het internet.

In het jaar 2000 stelde Wim Delvoye zijn eerste Cloaca voor in het Muhka in Antwerpen. Het was een curieuze opstelling van glazen bokalen, buizen en slangetjes waarin een onbestemde materie stond te pruttelen. Het kunstwerk – want zo werd het gepresenteerd – was een visualisering van het spijsverteringsstelsel in actie, compleet met de maag, de dunne en de dikke darm. De machine kreeg driemaal per dag te eten, zoals een mens, en scheidde regelmatig enkele keutels af. Die werden in polyester verpakt en mettertijd aan verzamelaars in de hele wereld verkocht.

De 'Cloaca' was een schot in de roos. Tal van grote musea exposeerden een of meerdere versies van het werk. Delvoye zag het project immers groot en bouwde tot nu toe tien exemplaren, met sprekende titels zoals de *Cloaca Turbo*, de *Cloaca Quattro* en de *Personal Cloaca*. Zelfs in het onlangs geopende Monamuseum op Tasmanië staat een Cloaca van Delvoye te kakken.

Bacteriën

Er werd dan ook verbaasd gereageerd toen vorige week het bericht verscheen dat Delvoye zijn machine niet zelf had uitgevonden (*DS 24 maart*). Het bericht

was gebaseerd op een getuigenis van de wereldvermaarde microbioloog Willy Verstraete, die in het Canvas-programma *Alles voor de wetenschap* vertelde dat Delvoye inspiratie had opgedaan in een laboratorium van de Gentse universiteit.

De kunstenaar ontkent niet dat hij in het laboratorium geweest is. Al zeggen Gentse professoren dat hij er drie weken gekampeerd heeft, terwijl Delvoye zich herinnert dat hij het niet langer dan een halfuur volhield, omdat het in dat laboratorium ondraaglijk warm was.

Drie weken of een halfuur, maakt eigenlijk niet zoveel uit. Het staat immers vast dat Delvoye het gebruik van bacteriesoorten kende zoals dat aan verschillende universiteiten werd ontwikkeld om delen van de menselijke spijsvertering na te bootsen. De kunstenaar had informatie gezocht en gevonden in handboeken, cursussen en op het internet. Zijn droom om een kakmachine te bouwen, bestond immers al veel langer.

De Cloaca ging veel verder dan de bestaande simulaties van de dikke darm

Vanaf het begin van de jaren '90 van vorige eeuw maakte Delvoye verscheidene scatologische werken. Op de Documenta van Jan Hoet in Kassel presenteerde hij een reusachtige vloer die met drollen was beschilderd. De hele kunstwereld

defileerde erover. Later experimenteerde hij met strontsculpturen. Uiteindelijk besloot hij zich toe te leggen op de bouw van een kakmachine, wat in de kunst nog onuitgegeven was.

De Cloaca ging veel verder dan de bestaande simulatie van de dikke darm die in het Gentse laboratorium gebruikt werd voor wetenschappelijk onderzoek en voor het testen van voedingsproducten. De machine van Delvoye toonde alle fasen van de spijsvertering, tot en met de afscheiding van de excrementen. Het moment waarop de machine 'kakte', werd in de musea trouwens altijd druk bijgewoond.

Kritiek

Waarom kiest een kunstenaar ervoor om uitgerekend met zo'n onwelriekend materiaal als stront te gaan werken? Delvoye, die altijd werd aangetrokken door de spanning tussen het 'hoge' en het 'lage', ziet er een krachtige metafoor in. Stront is herkenbaar voor alle mensen. Een volksstam waar het product niet voorkomt, werd nog niet ontdekt. Juist door het taboe dat errond hangt, hebben uitwerpselen ook iets subversiefs. En niet onbelangrijk: ze zijn een bron van humor.

De Cloaca ontstond in een periode dat veel kunstenaars, vaak op de gekste manieren, grenzen opzochten. Damien Hirst zette een hele haai op sterk water en sneed dode koeien doormidden. Tracey Emin choqueerde de goegemeente door haar beslapen bed te exposeren, compleet met rondslingerende condoms en champagneturken. Jeff Koons maakte sculpturen over zijn vrijpartijen met de Italiaanse pornoster Cicciolina. Op biënnales zag je kunstenaars die met mierenkolonies en huisafval aan de slag gingen. Waarom dan ook niet met stront?

Met de kakmachine kon Delvoye een veelheid aan betekenissen oproepen. Het Cloaca-project is een kritiek op de allesoverheersende consumptie, de mechanisering en de commercialisering in onze jaren. Het werk houdt het publiek een spiegel voor en geeft een beeld van de mens als blinde maar efficiënt functi-

onerende machine.

Bovenal nam Delvoye met zijn stunt de kunstmarkt op de korrel. De Cloaca ontstond in een tijd van sterk stijgende prijzen en toenemende speculatie. Door stront als kunst te verkopen, demonstreerde Delvoye dat werkelijk alles te gelde gemaakt kan worden. Er was zelfs een grote vraag naar. Hij richtte ook een maatschappij op die verzamelaars de kans gaf in Cloaca-obligaties te beleggen.

Buitenbeentje

Sommige mensen vinden de kakmachine een smakeloze grap. Anderen stellen dat Delvoye zijn vondst te lang heeft uitgemolken. Maar niemand kan ontkennen dat de Cloaca een intrigerend en origineel werk is dat een eigen plaats heeft tussen de buitenbeentjes van de hedendaagse kunst. Dat Delvoye hierbij samenwerkte met wetenschappers en voor een deel gebruik maakte van bestaande technieken, is logisch en hij heeft het van in het begin erkend. Dat neemt niet weg dat het maken van de Cloaca als visualisering van de menselijke spijsvertering een huzarenstuk was, waarbij tal van ingewikkelde technische problemen moesten worden opgelost. Delvoye kreeg hierbij geen hulp van de Belgische universiteiten, maar van het avontuurlijke ontwerp bureau Etoile Mécanique, dat een boon heeft voor onorthodoxe producten.

Een wellicht wat enthousiaste criticus noemde de Cloaca 'het belangrijkste kunstwerk over het menselijk lichaam sinds de "Anatomische les" van Rembrandt'. De legendarische curator Harald Szeemann, die de kakmachine opnam in zijn tentoonstelling *Visionair België* in het Paleis voor Schone Kunsten, beschouwde het werk als een hoogtepunt van het Belgische surrealisme. Overigens sloot Delvoye met de verkoop van de strontjes aan bij een illustere voorganger in de moderne kunst. Vijftig jaar geleden immers bracht de Italiaan Piero Manzoni zijn fameuze tinnen potjes gevuld met *Artist's Shit* op de markt. Ach ja, niets nieuws onder de zon.